

Ryszard Kałużny

PRZESTRZENIE AKTYWNOŚCI EDUKACYJNO- -ZAWODOWEJ STUDENTÓW STUDIÓW NIESTACJONARNYCH

Słowa kluczowe: aktywność, aktywność edukacyjna, aktywność zawodowa, kształcenie formalne, kształcenie nieformalne, kształcenie pozaformalne, samokształcenie, studia niestacjonarne.

Streszczenie: Autor w artykule podejmuje rozważania dotyczące aktywności edukacyjno-zawodowej studentów studiów niestacjonarnych. W prowadzonych badaniach poszukuje odpowiedzi na następujące pytania: Jakimi cechami społeczno-demograficznymi wyróżniają się osoby studiujące w trybie niestacjonarnym? Jakie rodzaje aktywności preferują studenci w obszarach kształcenia nieformalnego i pozaformalnego? W jakim stopniu kierunek studiów jest zgodny z rodzajem pracy zawodowej wykonywanej przez studentów? Badaniami objęto 131 studentów drugiego roku studiów licencjackich niestacjonarnych z uczelni publicznej i niepublicznej.

Wprowadzenie

W ostatnich kilkunastu latach obserwujemy w Polsce wzrost poziomu wykształcenia ludności. Edukacja stała się cenioną wartością, a aspiracje edukacyjne nie tylko młodzieży skutkują wzrastającą liczbą studentów w szkołach wyższych różnego typu. Można zasadnie przyjąć, że do aktualizowania wiedzy, doskonalenia nabytych umiejętności czy kompetencji jednych mobilizuje, innych zaś zmusza zmienna rzeczywistość współczesnego świata. Wzrost aspiracji edukacyjnych osób w różnym wieku i związana z nimi proporcjonalnie większa liczba studentów to oznaka nadziei łączonej z uzyskaniem dyplomu szkoły wyższej. Nadziei na realizację dążeń, na poprawę statusu materialnego i społecznego, nadziei na osobisty rozwój i wzrost jakości życia. Edukacja zatem odgrywa ważną rolę w odczuciu współczesnego człowieka, a uczenie postrzegane jest jako konieczność życiowa i społeczna. Należy podkreślić, że coraz większego znaczenia wśród osób dorosłych nabiera uczenie się przez aktywność i doświadczenie, ponieważ przekazywane – przyswajane w ten sposób treści mają bardziej konkretny, realny wymiar. A ponadto w tym sposobie uczenia się występuje zarówno wielość form uczenia się, jak i wielość form interakcji. Jak wskazuje Ewa Solarczyk-Ambrozik, proces uczenia się (tym bardziej ludzi dorosłych) przebiega w dużym stopniu poza instytucjami edukacyjnymi, tj. w śro-

dowisku lokalnym, w relacjach społecznych, w miejscu pracy, podczas spędzania czasu wolnego itp. (Solarczyk-Ambrozik 2005, s. 40–42).

W prowadzonych rozważaniach dotyczących aktywności edukacyjno-zawodowej studentów studiów niestacjonarnych ową aktywność utożsamia się z podejmowaniem niewymuszonych działań w sferze oświatowej, społecznej oraz czynności o znamionach pracy zarobkowej. Aktywność definiowana jest jako właściwość indywidualna podmiotu polegająca na większej niż u innych osób częstości i intensywności jakiegoś rodzaju działania lub potencjalnej gotowości do działania (Okoń 2004, s. 23). Aktywność człowieka jest wyzwalana zawsze przez określone cele oraz motywy. Cele mogą być narzucone przez czynniki zewnętrzne lub wytyczone samodzielnie przez podmiot. W pierwszym przypadku mamy do czynienia z aktywnością wymuszoną, natomiast w drugim mówimy o aktywności własnej. Czynności wykonywane pod wpływem aktywności własnej podlegają kontroli przez działający podmiot, dostarczając mu jednocześnie zadowolenia, bez potrzeby motywowania zewnętrznego w postaci chociażby ocen czy pochwał (por. Obuchowski 1985, s. 14). Należy przyjąć, że każdy człowiek ma wrodzoną – mniejszą lub większą – potrzebę aktywności, potrzebę działania na rzecz własnego rozwoju lub zaspokojenia potrzeb innych ludzi. Jednak, by owa aktywność się ujawniła, muszą zostać spełnione przynajmniej dwa podstawowe, silnie ze sobą skorelowane warunki. Podejmowane działania powinny dawać człowiekowi po pierwsze poczucie zadowolenia, a po drugie powinny nieść ze sobą wzmocnienie przekonania o własnej wartości oraz więzi z określoną grupą społeczną. Zatem motywem aktywności własnej jest jakaś potrzeba, odczuwany brak czegoś. Aktywność wyzwalana jest pod wpływem chęci zaspokojenia odczuwanych potrzeb. Należy przy tym pamiętać, iż u podłoża tego samego działania, tych samych form aktywności mogą istnieć różne niezaspokojone potrzeby człowieka. Przytoczone definicje uprawniają do przyjęcia tezy, że potrzeba zdobycia wykształcenia, potrzeba rozwoju osobistego, potrzeby materialne zintegrowane zapewne z różnymi innymi motywami przyczyniają się do wyzwalania aktywności edukacyjnej, zawodowej, społecznej, kulturalnej, sportowej badanych studentów.

Należy zgodzić się z Tadeuszem Aleksandrem uznającym kształcenie za rodzaj aktywności nauczającego i uczącego się, łączącej w sobie zarówno kształcenie w instytucjach, powołanych specjalnie do organizowania tej działalności, jak również tej realizowanej nieformalnie i pozaformalnie (Aleksander 2003, s. 866). Kształceniem formalnym określa się system oparty na stałych pod względem czasu i treści formach nauki (klasy, stopnie, szkoły, programy i podręczniki), prowadzący od nauczania początkowego do uniwersytetu i włączający – obok kursów wykształcenia ogólnego – wiele programów specjalnych oraz instytucji stacjonarnego kształcenia technicznego i zawodowego (Okoń 2004, s. 202). Zatem wszelkie inne formy aktywności edukacyjnej uznaje się za kształcenie nieformalne i pozaformalne. Należy jednak pamiętać, że kształceniu formalnemu prawie zawsze nieodłącznie towarzyszy kształcenie nieformalne (zamierzone, określane jako samokształcenie i niezamierzone, mogące występować w sytuacjach życia codziennego, w środowisku rodzinnym, środowisku lokalnym, środowisku pracy).

Kształcenie nieformalne charakteryzuje się spontanicznymi sposobami zdobywania (uzupełniania) wiedzy i wzbogacania doświadczenia. Występuje wówczas, gdy podmiot nastawiony jest na przyjmowanie bodźców zewnętrznych ze świadomością ich wykorzystania. Natomiast kształcenie pozaformalne – pozauczelniane, w odróżnieniu od formalnego, przyjmuje bardziej elastyczne formy organizacyjne, najczęściej kursów kwalifikacyjnych, szkoleń, seminariów, warsztatów i innych. Miejscem kształcenia pozaformalnego są organizacje społeczne, kulturalne, naukowe, zrzeszenia sportowe, zakłady pracy.

Kształcenie w szkole wyższej studentów studiów niestacjonarnych jest wymiernym przykładem zarówno kształcenia formalnego, nieformalnego, jak i pozaformalnego. Ponadto studiowanie w tym przypadku postrzega się jako kolejny etap na drodze rozwoju osób w nim uczestniczących i umiejscawia się w obszarze edukacji całościowej. Edukacji rozumianej najczęściej jako zespół procesów oświatowo-wychowawczych występujących w całym życiu człowieka. Procesów całościowych realizowanych we wszelkich możliwych formach organizacyjno-programowych i we wszystkich sytuacjach kontaktów międzyludzkich, których niezaprzeczalnym przejawem jest wielokierunkowa, ciągle wyzwalana aktywność kształcącego się podmiotu (Wiatrowski 2003, s. 904).

W niniejszej pracy przestrzenie aktywności edukacyjno-zawodowej studentów przyjęto traktować jako miejsca, w których dokonują się procesy edukacyjne. Przestrzeń, jako całość kształt rzeczywistych bądź potencjalnych, nieograniczonych form aktywności podejmowanych przez diagnozowanych studentów. Również przestrzeń, jako właściwość oraz warunek istnienia i działania człowieka.

Cel badań

Podejmując badania, przyjęto założenie, że nierozłączną cechą kształcenia w uczelni wyższej (kształcenia formalnego) jest kształcenie nieformalne i pozaformalne wyrażane w różnych formach aktywności studentów. Przyjęte założenie pozwoliło na sformułowanie celu prowadzonych badań, który sprowadzał się do poszukiwania odpowiedzi na następujące pytania: Jakimi cechami społeczno-demograficznymi wyróżniają się osoby studiujące w trybie niestacjonarnym? Jakie rodzaje aktywności preferują studenci w obszarach kształcenia nieformalnego i pozaformalnego? W jakim stopniu kierunek studiów jest zgodny z rodzajem pracy zawodowej wykonywanej przez studentów?

Metody i teren badań

Metodą stosowaną w prowadzonych badaniach był sondaż diagnostyczny (Pilch, Bauman 2001, s. 79–82). Przy gromadzeniu danych jako narzędzie badawcze wykorzystano kwestionariusz ankiety opracowany przez autora. Arkusz kwestionariusza, oprócz pytań służących zasadniczym celom diagnostycznym, zawierał także pytania o wiek, płeć, rodzaj ukończonej szkoły średniej, miejsce zamieszkania, rodzaj wykonywanej pracy. Większość pytań zamieszczonych

w kwestionariuszu ankiety zbudowano na zasadzie możliwości wyboru od jednej do trzech z wielu zaproponowanych odpowiedzi. Pozostałe skonstruowano w formie pytań otwartych umożliwiających respondentom scharakteryzowanie podejmowanych ewentualnie form działalności w obszarach kształcenia nieformalnego i pozaformalnego.

Badania prowadzono w roku akademickim 2010/2011 wśród studentów drugiego roku studiów licencjackich niestacjonarnych. We Wrocławiu diagnozą objęto 35 studentów z uczelni publicznej i 44 studentów z uczelni niepublicznej. Ponadto w Kłodzku zdiagnozowano 52 studentów z uczelni niepublicznej. W sumie 131 studentów.

Analiza wyników badań

Charakterystyka demograficzna badanych studentów

Na podstawie deklaracji ustalono, że średnia wieku studentów drugiego roku studiów niestacjonarnych wynosiła 24,6 lat, przy rozstępie 18–49 lat (tabela 1). Wśród respondentów najliczniejszą grupę, nieco ponad 45% stanowili absolwenci liceów ogólnokształcących, w następnej kolejności techników – 30% i liceów zawodowych, prawie 25%.

Z analizy materiału badawczego wynika, że ponaddwukrotnie liczniejsza była grupa studentów pochodzących z miast – 69,5% niż z terenów wiejskich – 30,5%. Proporcjonalnie najwięcej respondentów pochodzących ze wsi studiowało w uczelni niepublicznej w Kłodzku, a najmniej w uczelni niepublicznej we Wrocławiu. Należy wyjaśnić, że najliczniejszą grupę wśród badanych studentów stanowiły osoby pochodzące z miast i miasteczek o liczbie mieszkańców do 100 tys., a najmniej liczną osoby pochodzące z dużych miast, powyżej 100 tys. mieszkańców. Z badań wynika również, że liczniejszą grupę studentów stanowiły kobiety, nieco ponad 56% niż mężczyźni, prawie 44%. Niemniej jednak w uczelni publicznej większość studiujących stanowią mężczyźni, natomiast w uczelniach niepublicznych – kobiety.

Ta wyraźna nadreprezentacja, w pierwszym przypadku mężczyzn, w drugim kobiet nie jest podyktowana rodzajem uczelni (publiczna, niepubliczna), a raczej kierunkiem studiów. Bowiem w uczelni publicznej badania prowadzono na kierunku „Bezpieczeństwo narodowe”, a w uczelniach niepublicznych na kierunku „Pedagogika”. Jak wynika z analizy zgromadzonego materiału badawczego, bezpieczeństwo narodowe bardziej popularne jest wśród mężczyzn, a pedagogika wśród kobiet. Szczegółową charakterystykę badanych studentów zamieszczono w tabeli 1.

Tabela 1. Charakterystyka demograficzna badanych studentów

Rodzaj uczelni	Miejsce badań (liczebność próby)	Średnia wieku (rozstęp)	Rodzaj ukończonej szkoły średniej			Miejsce zamieszkania		Płeć	
			LO	LZ	Tech.	Wieś	Miasto	K	M
			Dane w %						
Publiczna	Wrocław (n = 35)	23,6 (18–39)	34,3	20,0	45,7	34,3	65,7	14,3	85,7
Niepubliczna	Wrocław (n = 44)	26,0 (20–49)	47,7	27,3	25,0	22,73	77,3	75,0	25,0
	Kłodzko (n = 52)	24,1 (20–44)	53,9	26,9	19,2	34,6	65,4	78,8	21,2
Ogółem	(N = 131)	24,6 (18–49)	45,3	24,7	30,0	30,5	69,5	56,1	43,9

Czas przeznaczony przez studentów na samokształcenie

Przystępując do analizy i interpretacji materiału badawczego dotyczącego czasu przeznaczanego przez studentów studiów niestacjonarnych na samokształcenie, zasadnym jest wyjaśnienie pojęcia „samokształcenie”. Samokształcenie to osiąganie wykształcenia przez działalność, której cele, treść, warunki i środki ustala sam podmiot (Okoń 2004, s. 362–363). Zatem formy organizacyjne, warunki i czas przeznaczony przez studentów na samokształcenie mogą wynikać z indywidualnej potrzeby uzupełniania wiedzy z zakresu treści programowych realizowanych na uczelni. Ale samokształcenie może również prowadzić i częstokroć prowadzi do przyswajania wiedzy odbiegającej od kryteriów określonych w programach akademickich. Takie samokształcenie, określane przez autora samokształceniem twórczym, postrzegane jest jako niezwykle skuteczne. Opiera się bowiem na wiedzy uznawanej przez podmiot za ciekawą i potrzebną, wiedzy samodzielnie wytwarzanej, podbudowanej pozytywnymi emocjami. Jej istotnym wyróżnikiem jest określenie „wiedza ludzi”, a nie „wiedza dla ludzi” (Hamilton, Cunningham 1989, s. 443–444). Warto zauważyć, że edukacja akademicka w swym procesie motywuje do samokształcenia twórczego, gdyż oprócz wiedzy i umiejętności technicznych przede wszystkim promuje refleksyjne i krytyczne myślenie oraz samodzielność kształcących się (Bauman 2006, s. 173). W kontekście prowadzonych badań oraz przytoczonych wyjaśnień, samokształcenie utożsamiane jest z zamierzonym, nieformalnym zdobywaniem wiedzy, stanowiącym nieodłączną i bardzo ważną część procesu kształcenia akademickiego.

Uwzględniając deklaracje dotyczące ilości czasu poświęcanego przez studentów studiów niestacjonarnych na samokształcenie (tabela 2), należy z dużym zatroskaniem stwierdzić, że prawie połowa z nich nie dostrzega potrzeby samodzielnego i systematycznego zdobywania (uzupełniania) wiedzy. Z analizy materiału badawczego wynika, że ta grupa studentów przeznaczają bliżej nieokreśloną ilość czasu tylko na przygotowanie się do egzaminów. To znaczy, że czas przeznaczony na samokształcenie wymuszony jest tylko i wyłącznie potrzebą

przyswojenia wiedzy z zakresu umożliwiającego zdanie egzaminu. W tym przypadku trudno mówić o samokształceniu twórczym, wynikającym z wewnętrznych motywów studiowania, o aktywności samokształceniowej utożsamianej ze stałą potrzebą życiową człowieka. Proporcjonalnie najwięcej studentów przejawiających takie podejście do kształcenia na poziomie wyższym ujawniono na uczelni niepublicznej w Kłodzku – prawie 56%, najmniej zaś na uczelni publicznej we Wrocławiu, nieco ponad 31%. Interpretując studiowanie jako kształcenie na poziomie wyższym, przy maksymalnym udziale własnej aktywności poznawczej i samodzielności, to w przypadku 2/3 diagnozowanych studentów właściwszym będzie określenie uczęszczanie do szkoły wyższej niż studiowanie na uczelni. Czynności kształcenia i odpowiadające im nieformalne czynności samokształcenia, w przypadku tych studentów, nie tworzą w pełni tego słowa znaczeniu aktywności poznawczej. Będąc uczestnikami edukacji instytucjonalnej, uczęszczają na wykłady, seminaria, ćwiczenia, zdają egzaminy, a zatem spełniają formalne warunki obowiązujące na uczelni. Niemniej jednak wiedzę często uważają za dysfunkcyjną wobec potrzeb życiowej praktyki, bowiem nie dostrzegają potrzeby podejmowania zamierzonej aktywności w obszarze kształcenia nieformalnego. Uszczegółowione dane odnośnie do czasu przeznaczanego przez studentów na samokształcenie zamieszczono w tabeli 2.

Tabela 2. Deklarowana przez studentów ilość czasu przeznaczanego na samokształcenie

Rodzaj uczelni	Miejsce badań (liczebność próby)	8 godz. w tyg.	4 godz. w tyg.	2 godz. w tyg.	Uczę się tylko przed egz.
		Dane w %			
Publiczna	Wrocław (n = 35)	14,3	40,0	14,3	31,4
Niepubliczna	Wrocław (n = 44)	09,1	13,7	29,5	47,7
	Kłodzko (n = 52)	07,7	17,3	19,2	55,8
Ogółem	(N = 131)	10,3	23,7	21,0	45,0

Aktywność studentów w obszarze kształcenia pozaformalnego

W prowadzonych badaniach pytano też respondentów o podejmowane przez nich, w sposób planowy, systematyczny i zorganizowany, działań mieszczących się w obszarze kształcenia pozaformalnego. Wśród wymienionych form (tabela 3) jedynie amatorskie uprawianie różnych dyscyplin sportowych zadeklarowało prawie 26% studentów. Deklaracje o aktywności sportowej składali liczniej mężczyźni niż kobiety, a najliczniej – prawie 49%, studenci z uczelni publicznej we Wrocławiu. Taka sytuacja nie jest zaskoczeniem, bowiem w tej próbie badanych przeważają studenci, z których znaczna liczba związana jest zawodowo ze służbami mundurowymi i grupami dyspozycyjnymi, gdzie spraw-

ność fizyczna jest podstawowym obowiązkiem każdego funkcjonariusza. Niepokojącym jednak jest fakt, że tylko 9% osób – studentów uczelni niepublicznej we Wrocławiu, przyznaje się do podejmowania, w sposób planowy i zorganizowany aktywności sportowej. Oprócz aktywności sportowej bardzo znikoma liczba studentów podejmuje działania kwalifikowane do innych obszarów kształcenia pozaformalnego. Żaden z badanych studentów nie jest zaangażowany w działalność polityczną. Jak wynika z deklaracji, działalnością społeczną zajmuje się 5 osób, samorządową – 2 osoby i działalnością kulturalną – jedna osoba w Kłodzku. Można ubolewać nad faktem, że wśród studentów nauk humanistycznych tak znikome jest zainteresowanie tymi formami działalności – uczeniem się przez doświadczenie w środowisku społecznym. A przecież, odwołując się do tezy Knuda Illerisa, uczenie się obejmuje trzy równoległe i powiązane ze sobą wymiary: wymiar poznawczy, emocjonalny oraz społeczny, pojmowany zarówno w węższym, jak i w szerszym znaczeniu (Illeris 2006, s. 32).

Tabela 3. Formy aktywności studentów w obszarze kształcenia pozaformalnego

Lp.	Formy zorganizowanej i systematycznej działalności	Rodzaj uczelni (miejsce badań)			Ogółem N = 131
		Publiczna (Wrocław) n = 35	Niepubliczna (Wrocław) n = 44	Niepubliczna (Kłodzko) n = 52	
<i>Dane w %</i>					
1	Amatorskie uprawianie różnych dyscyplin sportowych	48,6	09,1	19,2	25,6
2	Działalność społeczna	00,0	04,5	05,8	03,4
3	Działalność kulturalna	00,0	00,0	01,9	00,6
4	Działalność polityczna	00,0	00,0	00,0	00,0
5	Działalność samorządowa	02,9	00,0	01,9	01,6

Aktywność zawodowa badanych studentów

Uwzględniając fakt, że badania prowadzono wśród studentów studiów niestacjonarnych, którzy płacą czesne za kształcenie, to można uznać za rzecz normalną, iż jedną z podstawowych form aktywności respondentów jest praca zawodowa. Z analizy materiału badawczego wynika, że prawie 55% z nich korzystało z przywileju stałej pracy, a 20% podejmowało prace dorywcze wykonywane na umowę zlecenie. Ponadto ponad 18% badanych studentów nie pracowało, ale poszukiwało pracy, natomiast niecałe 7% nie pracowało zarobkowo, lecz zajmowało się gospodarstwem domowym (tabela 4). Jak wynika z deklaracji, studenci poszukujący pracy byli skłonni zaakceptować każdy rodzaj pracy i związane z nią warunki finansowe.

Należy także zwrócić uwagę na fakt, że około 3/4 studentów z grona pracujących wykonywało czynności niemające nic wspólnego z kierunkiem i specjalnością podjętych studiów. Pracę traktowali jako czynność konieczną tylko ze

względu na zaspokojenie potrzeb finansowych. Rodzaj wykonywanej pracy nie wynikał z ich zainteresowań, a zatem owa praca w minimalnym stopniu przyczyniała się do kierunkowego rozwoju badanych. Niepracujących studentów lub wykonujących pracę nieutożsamianą z kierunkiem studiów proporcjonalnie najwięcej ujawniono w grupie respondentów najmłodszych wiekiem. Wśród studentów w wieku 30 lat i starszych nie odnotowano osób bezrobotnych, a ponadto rodzaj pracy, którą wykonywali był w znacznym stopniu zbieżny z kierunkiem i specjalnością studiów. W odniesieniu do tych osób można przyjąć tezę, że podjęcie studiów niestacjonarnych (wybór kierunku i specjalności) było decyzją wtórną. Decyzją wynikającą z potrzeby podniesienia poziomu wykształcenia przydatnego na danym stanowisku pracy, wykształcenia dającego możliwość awansu zawodowego. Studenci ci mają sprecyzowane zainteresowania, wiedzą dokładnie, co chcą osiągnąć w procesie kształcenia, radzą sobie na studiach z reguły dobrze i bardzo dobrze. Przejawiają twórczą dociekliwość w trakcie wykładów, seminariów i ćwiczeń. Dostrzega się w ich postawach edukacyjnych użytkowe podejście to treści kształcenia. Treści przydatnych i wykorzystywanych jako źródło wiedzy w pracy zawodowej, ale także utożsamianych z doświadczeniami wyniesionymi ze środowiska pracy.

Tabela 4. Aktywność zawodowa badanych studentów

Sytuacja zawodowa		Rodzaj uczelni (miejsce badań)			Ogółem N = 131
		Publiczna (Wrocław) n = 35	Niepubliczna (Wrocław) n = 44	Niepubliczna (Kłodzko) n = 52	
		Dane w %			
Praca stała	<i>Mieszcząca się w obszarze kierunku studiów</i>	14,3	09,1	07,7	10,4
	<i>Niemieszcząca się w obszarze kierunku studiów</i>	42,9	47,7	42,3	44,3
	<i>Razem</i>	57,2	56,8	50,0	54,7
Praca dorywcza (zlecona)	<i>Mieszcząca się w obszarze kierunku studiów</i>	08,6	11,4	07,7	09,2
	<i>Niemieszcząca się w obszarze kierunku studiów</i>	05,7	11,4	15,4	10,8
	<i>Razem</i>	14,3	22,8	23,1	20,0
Nie pracuje zarobkowo – zajmuje się domem		08,5	04,5	07,7	06,9
Bezrobotna(y) – poszukuje pracy		20,0	15,9	19,2	18,4

Podobnej tezy nie można postawić w odniesieniu do studentów najmłodszych wiekiem, niepracujących lub wykonujących pracę niezgodną z ich zainteresowaniami i oczekiwaniami. W tym przypadku można z dużą dozą prawdopodobieństwa stwierdzić, że osoby te decyzję o studiowaniu na danym kierunku

podjęły w przekonaniu, iż pomyślne ukończenie studiów i uzyskanie dyplomu uczelni wyższej stworzy im możliwość podjęcia pracy lub jej zmiany na zgodną z oczekiwaniami i wykształceniem. Trwają w przeświadczeniu, że po ukończeniu studiów staną się atrakcyjniejsi dla pracodawców i w ten sposób zwiększą swoje szanse na rynku pracy. Niemniej jednak owo przekonanie nie w pełni przekłada się na systematyczny, aktywny i twórczy udział tych studentów w procesie kształcenia i samokształcenia. Uwzględniając natomiast rzeczywiste potrzeby rynku pracy, częstokroć sam dyplom nie jest wystarczającym dla pracodawcy argumentem potwierdzającym kompetencje jego posiadacza.

Podsumowanie

Na podstawie analizy materiału badawczego można stwierdzić, że w badanej próbie studentem studiów niestacjonarnych z pedagogiki jest prawie trzykrotnie częściej kobieta niż mężczyzna. Natomiast na kierunku studiów bezpieczeństwo narodowe kobiety są w mniejszości i stanowią nieco ponad 14%. Studentami są osoby w wieku około 25 lat, najczęściej mieszkające w mieście do 100 tysięcy mieszkańców. Częściej są to absolwenci liceów ogólnokształcących niż innych szkół średnich.

W diagnozowanych przestrzeniach aktywności edukacyjno-zawodowej studentów najczęściej wskazywana jest działalność w postaci pracy zarobkowej. W przypadku około 20% respondentów rodzaj pracy jest zbieżny z kierunkiem studiów. To znaczy, że ich doświadczenia wynikające z pracy zawodowej można uznać za motywujące ich w procesie kształcenia. Można także przyjąć hipotezę, że ci studenci uczestniczą w edukacyjnych, wzajemnie się dopełniających formach aktywności: formalnej (zajęcia w uczelni); nieformalnej – życie rodzinne, środowisko lokalne, środowisko pracownicze; pozaformalnej – kursy, szkolenia organizowane przez zakład pracy. Jednak dla większości studentów praca, o ile taką wykonują, jest źródłem wsparcia materialnego – niezależności finansowej, a w minimalnym stopniu dostarcza doświadczeń konfrontowanych i wykorzystywanych w procesie kształcenia. Jak wynika z analizy materiału badawczego, tylko nieliczni studenci podejmują działalność społeczną i (lub) kulturalną. Działalność, która w wysokim stopniu jest skorelowana z osiąganiem pozytywnych wyników w nauce (Kałużny 2004, s. 348–354). Sytuacja jest tym bardziej niekorzystna, gdyż większość badanych studentów, którzy wykonują pracę niezgodną ze swoimi zainteresowaniami, a ponadto przejawiają bierność w innych obszarach kształcenia nieformalnego zamierza po uzyskaniu dyplomu wykonywać zawód polegający na działalności pedagogicznej.

Rozpatrując problem aktywności w nieco szerszym kontekście, należy stwierdzić, że wszelka działalność człowieka utożsamiana z doświadczeniem życiowym jest zawsze ważnym składnikiem edukacji dorosłych (zob. Malewski 2010, s. 29). Tym bardziej działalność wykraczająca poza zakres czynności obowiązkowych (koniecznych, wymuszonych) przyczynia się do osiągania wysokich wyników nie tylko w nauce, ale także w pracy zawodowej i w życiu pry-

watnym. Bowiem, jak twierdził znany socjolog Jan Szczepański: „*O sukcesach w życiu decyduje przede wszystkim aktywność człowieka. Życie to znaczy działać, bez działalności życie człowieka staje się wegetacją*” (Szczepański 2000, s. 20).

Bibliografia

1. Aleksander T. (2003), *Kształcenie dorosłych*, [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa, tom II.
2. Bauman T. (2006), *Dydaktyka szkoły wyższej – ujęcie dyscyplinarne*, [w:] A. Szerląg (red.), *Problemy edukacji w szkole wyższej*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
3. Hamilton E., Cunningham P.M. (1989), *Community Based Adult Education*, [in:] S.B. Merriam, P.M. Cunningham (eds.), *Handbook of Adult and Continuing Education*. Jossey-Bass, San Francisco.
4. Illeris K. (2006), *Trzy wymiary uczenia się*. Wydawnictwo Naukowe DSW, Wrocław.
5. Kałużny R. (2004), *Edukacyjny wymiar aktywności twórczej i wykonawczej studentów uczelni wojskowej*, [w:] K. Pająk, A. Zduniak (red.), *Podmiotowość w edukacji ery globalnego społeczeństwa informacyjnego*. Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa.
6. Malewski M. (2010), *Od nauczania do uczenia się. O paradygmatycznej zmianie w andragogice*. Wydawnictwo Naukowe DSW, Wrocław.
7. Obuchowski K. (1985), *Adaptacja twórcza*. Książka i Wiedza, Warszawa.
8. Okoń W. (2004), *Nowy słownik pedagogiczny*. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.
9. Pilch T., Bauman T. (2001), *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.
10. Solarczyk-Ambrozik E. (2005), *Dorosły jako uczeń – zmiana społeczna a szanse uczestnictwa w oświacie*, [w:] M. Podgórnny (red.), *Człowiek na edukacyjnej fali. Współczesne konteksty edukacji dorosłych*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
11. Szczepański J. (2000), *Inicjatywa, awans, powodzenie*, „Polski Uniwersytet Ludowy – Kwartalnik TUL”, nr 3/46.
12. Wiatrowski Z. (2003), *Kształcenie ustawiczne dorosłych*, [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa, tom II.

Spaces of educational-professional activity of extramural students

Key words: activity, educational activity, professional activity, formal education, informal education, non-formal education, self-study, extramural studies.

Summary: In the article the author considers educational-professional activity of extramural studies. In the conducted studies the answers to the following questions are sought: What social-demographic traits distinguish people who undertake extramural studies? What types of activity do students prefer in the fields of informal and non-formal education? In what proportion does the studied field correspond to the type of work done by students? The studies covered 131 undergraduate students on their second year of study from public and private universities.

Dane do korespondencji:

Dr hab. Ryszard Kałużny, prof. DSW

Dolnośląska Szkoła Wyższa

Instytut Pedagogiki Specjalnej

ul. Strzegomska 55

53-611 Wrocław

e-mail: ryszard_kaluzny@op.pl